

Castell d'Oló

Santa Maria d'Oló

Ubicació

Comarca: Moianès
Lloc/Adreça: Carrer del Castell. Nucli antic d'Oló (Dalt del Poble)
Alçada: 546

Coordenades:

Latitud: 41.87109
Longitud: 2.03486
UTM Est (X): 419908
UTM Nord (Y): 4635914

Classificació

Número de fitxa 08258-362
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Segle X-XX
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Observacions protecció: BCIN. Núm. registre 1418-MH. Decret castells i fortaleses 22/04/1949

Número inventari Sí: IPA 1597

Generalitat i altres inventaris

Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: 0162122DG2306S0001HL
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dc., 01/07/2020 - 02:00

Descripció

Casa situada al nucli antic d'Oló (Dalt del Poble) que conserva vestigis del castell d'Oló. El castell ocupava la part nord-oriental del turó on també hi havia l'església de Santa Maria d'Oló i una sagrera medieval. Als segles XVII-XVIII el castell fou transformat en una més de les cases del poble. De l'antic castell se'n conserva fonamentalment part d'una torre circular, que devia ser la torre mestra. Concretament la meitat nord, que ha quedat adossada i integrada a la casa.

És una construcció dels segles XII-XIII que es conserva en uns 8 metres d'alçada i amb una amplada de 2,25 m. Exteriorment es pot apreciar perfectament la forma circular, tot i quedar adossada entre dues cases. A la part inferior conserva una finestra espiatllerada, mentre que la part superior ha estat modificada amb obertures posteriors. Al centre de la torre hi veiem una lapida, probablement del segle XVIII, amb una inscripció que diu: "Es castell de Oló". L'aparell de la part baixa (fins la làpida) és d'època romànica i està conformat per carreus petits i ben escantonats. A la base són més grossos. A l'interior de la casa veïna (cal Seva) el mur romànic continua i és perfectament visible. Més amunt de la torre l'aparell es torna més matusser i evidencia diverses refeccions. La torre és rematada amb uns merlets que deuen ser ja d'època força moderna, tal vegada del segle XIX.

Sembla que la torre estava envoltada per un seguit de dependències castelleres que ocuparien l'espai on ara hi ha diverses cases: a ponent cal Fèlix i cal Mossèn Joan, i al nord cal Seva. Aquestes cases devien aprofitar murs i pedres de l'antic castell, i encara es pot veure algun mur antic (especialment una filada d'opus spicatum) entre cal Fèlix i cal Mossèn Joan, a l'altre costat del carrer. D'altra banda, cal dir que tot el turó estava encerclat per una muralla de la que en resten vestigis força importants. No coneixem dades documentals que ens informin de la cronologia d'aquesta muralla, però és probable que el recinte principal ja estigués completat en època medieval, probablement al segle XIV.

Pel que fa a la casa, deu ser una construcció dels segles XVII-XVIII, com la majoria d'habitatges que es troben en aquest sector. És una edificació entre mitgeres, de planta irregular i amb la torre adossada al nord. Consta de planta baixa més un pis i golfes. La façana principal, encarada vers el carrer anomenat del Castell, s'estructura en dos eixos d'obertures, totes emmarcades amb llindes i brancals de pedra. Una de les finestres ha estat transformada en balcó. Per la part de migdia la casa té adossat un cos més baix. Al darrera hi trobem un pati on encara es conserva un gran dipòsit d'aigua que fins l'any 2000 aproximadament s'utilitzava per al subministrament d'aigua corrent al poble. Precisament es va escollir aquest lloc perquè es situa a la cota més alta: 546 m.

Història

El nom de la riera d'Oló apareix documentada l'any 889 en l'anomenat precepte d'Odó, en el context de la repoblació impulsada pel comte Guifré el Pilós i, concretament, en l'afrontació dels dominis de la catedral de Vic sobre la Vall d'Artés. Es pot suposar que en aquest moment el castell ja hi era, però la primera notícia documental del terme del castell és del 927, i el primer esment directe del castell d'Oló és del 931. Primerament formava part del comtat d'Osona, però l'any 940 ja consta com a pertanyent al comtat de Manresa. El seu terme era molt ampli, i incloïa els actuals municipis d'Oló i l'Estany. En el seu interior hi havia un castell satèl·lit, el d'Aguiló, que va acabar constituint una quadra independent. Probablement també hi hauria altres guàrdies complementàries, però no se n'ha identificat cap amb seguretat, tot i que alguns dels topònims referits a torres o les restes de torres conservades en alguns masos podrien correspondre a aquesta xarxa de defensa complementària. El senyor eminent del castell era el comte de Barcelona. Per sota seu hi havia una família que va acabar adoptant el cognom Oló i ostentant la senyoria. El primer membre conegut és Sesmon, fill dels vescomtes de Girona, que va actuar com a vicari comtal. Així consta en un document del 986, però segurament ja s'hi havia establert amb anterioritat. La família Oló, que en alguns casos es feia anomenar Mediona, va ampliar els seus dominis primer amb el castell de Clariana i després amb altres de propers a Tona, com el de Mallà i de l'Aguilar, i també amb castells de frontera entorn de Calaf. El personatge més ben estudiat d'aquesta nissaga és Guillem d'Oló, més conegut com a Guillem de

Mediona, que exemplifica el prototípic cavaller feudal, aventurer i involucrat en els afers per controlar i assegurar el repoblament de les convulses terres de frontera. Guillem es va posar al servei dels bisbes de Vic. Primer de Borrell i després fou amic del mateix abat Oliba, amb qui el 1023 va firmar uns pactes o convenis en virtut dels quals havia de restaurar els castells que se li confiaven a la zona de Calaf i protegir-los contra els sarraïns. Cal dir que Guillem era levita, una categoria d'eclesiàstic força freqüent a l'època que podia contreure matrimoni. Va morir el 1034 en una emboscada dels sarraïns. Els Oló van continuar com a vicaris i senyors del castell fins el segle XIV. La seva genealogia es recull en el llibre dedicat a la història d'Oló (PLADEVALL, 1991: 45,49).

A finals del segle XI o principis del XII el règim feudal del castell d'Oló s'havia fet més complex quan s'hi va introduir una nova família de feudataris, els Gurb-Queralt. Eren una important nissaga d'origen osonec que havia tingut un paper rellevant quan un dels seus membres va fer de tutor del comte Ramon Berenguer III en la seva minoria d'edat. Els Gurb-Queralt van ocupar una posició intermèdia entre el comte i els Oló. Això no feia minvar els drets dels Oló sobre el castell i terme, però ara havien de fer vassallatge als seus superiors i pagar-los alguns tributs. Aquesta situació no va durar ni un segle, ja que entre 1196 i 1202 els Oló van comprar els drets als Gurb-Queralt, i així van afermar el seu domini sobre el castell, que posseïen en ple dret i amb la seva jurisdicció. Però a finals del segle XIII la família Oló es trobava en declivi econòmic, i el 1333 Arnau d'Oló va vendre el castell a Ot de Montcada.

Pel que fa als castlans, la primera notícia és del 1106, quan en una convinença o pacte s'encomana la castlania d'aquest castell a un tal Ramon Bernat, que promet fidelitat al seu senyor i fer sempre amb ell hosts i cavalcades, corts i complir altres obligacions. A canvi se li ofereixen un seguit de feus i se li confien tots els cavallers del terme. Més endavant, durant els segles XIII i XIV els castlans d'Oló eren la família Castell, força ben coneguda per la documentació i que es va extingir, pel que sembla, a mitjans del segle XIV.

El 1390 sembla que ja no hi havia castlans nominals. Aquest any es van fer obres al castell i va ser el síndic del terme qui s'encarregà de cobrar les taxes. Un altre càrrec important era el batlle, que havia de procurar la justícia i també executar les ordres del senyor. Sobre la batllia d'Oló se'n coneixen diversos documents força detallats ja del segle XIV. En un de 1331 es concedeix la batllia d'Oló i d'Aguiló a Bernat de Soler, ciutadà de Manresa, amb una explicació de les seves obligacions. I en senyal de possessió se li dóna un bastó, un llibre o capbreu dels castells d'Oló i d'Aguiló, el llibre de la Cúria de dits castells i el segell propi de la batllia.

El castell d'Oló va estar una trentena d'anys sota el domini dels Montcada, sembla que de la branca d'Aitona d'aquesta important família, fins que el 1364 es formalitzà la compra per part del monestir de l'Estany. Aquest cenobi havia acumulat un important patrimoni entre el Bages i Osona, incloent els castells més pròxims a Oló. S'havia convertit en el principal poder fàctic de la zona, i estava molt interessat a afegir a les seves possessions el castell d'Oló, dintre del qual es trobava el monestir. En un principi la gent d'Oló i l'abat van actuar en col·laboració (GÜELL, 1988: 462). La voluntat dels olonecs era redimir-se i passar a dependre directament del rei, una condició que es considerava més beneficiosa que no pas el domini senyorial. Però aviat van començar les discrepàncies, ja que l'Estany ja no va voler deixar escapar la nova possessió. El 1386, o potser abans, els olonencs van començar a fer assemblees per aplegar els 200.000 sous que el monestir havia pagat per la compra del castell. Pretenien així comprar ells mateixos el domini per passar a dependre directament del rei: un fet insòlit que va donar peu a un llarg conflicte que és emblemàtic de la lluita d'un poble per deslliurar-se del poder senyorial. L'abat va refusar les condicions que els olonecs, amb el vist i plau del rei, li proposaven. Les tropes de l'abat van assetjar i ocupar el castell d'Oló. A continuació els homes d'Oló van incendiar el monestir l'any 1395 i la comunitat es va veure obligada a fugir. Els canonges de l'Estany van trigar uns quants anys a reorganitzar-se, des de Manresa, fins que van conquerir definitivament el castell d'Oló. Aquests fets violents van anar en contra de les aspiracions d'independència dels olonencs, de manera que van haver de passar dos-cents anys fins que no s'arribà a una solució definitiva. Durant aquest temps els senyors del castell d'Oló foren els abats de l'Estany, que en tenien també tota la jurisdicció, tant civil com criminal. El 1592 les comunitats canòniques agustinianes foren extingides i el monestir quedà secularitzat. Des d'aleshores les seves possessions van estar regides per les anomenades Cinc Dignitats Reials; és a dir, cinc canonges de les diòcesis de Girona, Vic i Barcelona

que actuaven com a senyors del monestir. Això va canviar les condicions i va permetre que el 1599 s'iniciessin novament gestions per aconseguir la redempció. Finalment, Oló va obtenir els privilegis de ser un carrer de Barcelona, una fórmula jurídica que feia possible evitar el poder senyorial. La redempció es considera efectiva el 1606, quan es va acabar el darrer pagament.

Ja hem dit que des de mitjans del segle XIV el castell ja no tenia castlans, i des d'aleshores devia anar perdent el seu caràcter de fortalesa. Entre els segles XVI i XVII es devia construir la casa actual. L'any 1912 la casa del Castell fou comprada per Josep Obradors, àlies el Paperines, que fou el promotor de la xarxa d'aigua corrent a Oló. La situació alta del castell li va permetre emplaçar-hi un dipòsit que recollia l'aigua provinent de la font de la Deu i del Viver de Turigues. Obradors hi va viure fins els volts de 1930. Posteriorment la casa ha passat als diferents propietaris del Servei d'Aigües, i actualment els habitatges són de lloguer.

Bibliografia

- BENET, Albert; JUNYENT, Francesc; MAZCUÑAN, Alexandre (1984). "Castell d'Oló", Catalunya Romànica, vol. XI "El Bages", Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, p. 385-388.
- FREIXA, Lluís (1975). Santa Maria d'Oló, Vic.
- GÜELL SABATA, Àngela (1988). "Santa Maria d'Oló", Història del Bages, Manresa, Parcir Edicions Selectes, p. 461-463.
- OLAÑETA MOLINA, Juan Antonio (2014). "Castillo de Oló", Enciclopedia del Románico en Barcelona (vol. II). Fundación Santa Maria La Real; Centro de Estudios del Románico, Palencia, p. 1062-1063.
- PLADEVALL, Antoni; CATALÀ, Pere; A.P (1976). "Castell d'Oló i notícies del castell d'Aguiló"; Els Castells catalans, vol. V, Rafel Dalmau Editors, Barcelona, p. 782-792.
- PLADEVALL, Antoni (1978). "El castell d'Oló", dins A. Pladevall i J. Vigué: El Monestir Romànic De Santa Maria De L'Estany, Artestudi Edicions, Barcelona, p. 108-114.
- PLADEVALL, Antoni (1979). "Oló", Gran Geografia Comarcal de Catalunya, vol II, "El Bages, el Berguedà i el Solsonès", Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p. 148-152.
- PLADEVALL, Antoni i altres (1991). "Oló als temps medievals", Oló, un poble, una història. Associació Castell d'Oló, Santa Maria d'Oló, p 39-67.
- PIÑERO, Jordi; PUJOL, Ferran (2016). "El monestir de l'Estany i la revolta d'Oló", Viatge al cor de Catalunya. 20 indrets geològics i històrics al Geoparc de la Catalunya Central. Valls, Cossetània Edicions, p. 34-41.

